

Put inspiratie uit Donut-benadering

Gemeenten moeten het Klimaatakkoord vertalen naar concrete plannen op lokaal niveau: energiebesparing in woningen en gebouwen, verandering van infrastructuur en opwekking van duurzame energie. De Amsterdamse Donut strategie biedt inspiratie om een lokale energietransitie in beweging te krijgen.

Dat bleek uit de presentaties van Ruurd Priester (Amsterdamse donutcoalitie) en Joop Oude Lohuis (directeur Energietransitie Gemeente Utrecht) tijdens de tweede editie van het Grote Klimaat Oplossingen Congres. Zij voerden het woord tijdens de deelsessie 'Hoe verbinden we de Donut-benadering aan de energietransitie?' onder leiding van Pauline Westendorp (02025).

Pauline Westendorp introduceert de sessie als een hopelijk historische bijeenkomst met tastbare actiepunten als resultaat om de donuteconomie handen en voeten te geven. In een poll worden eerst de meningen van de diverse deelnemers over een aantal stellingen gepeild. De meesten definiëren welvaart als het realiseren van de behoeften van iedereen binnen de draagkracht van de aarde. Een meerderheid was ook van mening dat de grootste doelgroep van energiesubsidies mensen met een grote beurs zijn en dat maatregelen op een zo klein mogelijk schaalniveau onvoldoende zijn om het klimaatpro-

bleem aan te pakken. Groter verschil van mening was er over de vraag of de energietransitie het snelst gaat als we focussen op een klein aantal donutdomeinen of als we alles tegelijkertijd nastreven.

Praktisch concept

Die laatste vraag kwam dan ook terug bij de presentaties en de discussies. Ruurd Priester werkt samen met de bedenker van de donuteconomie Kate Raworth en is actief in de Amsterdam Donut Coalitie. Hij introduceert de donuteconomie als een praktische uitwerking van het idee van zorgen voor één aarde zoals dat eind 60-er jaren ontstond toen de indrukwekkende eerste foto van de aarde vanuit de ruimte werd gemaakt. Hij benadrukt het praktische karakter van het donutconcept: 'practice first, theorise later', 'go where the energy is'. De donut bevordert het zien van samenhang tussen thema's en het organiseren van oplossingen die meerdere sociale doelen en waarden dienen. Dit vereist

een opstand tegen het overheersende eendimensionale markt- en hokjesdenken. Voor zo'n holistische benadering moeten soms geïnstitutionaliseerde hindernissen worden genegeerd of overwonnen, bijvoorbeeld vigerende aanbestedingsregels. Uiteindelijk zijn ook die hindernissen mensenwerk en mensen kunnen die daarom ter discussie stellen en veranderen. Voor de energietransitie noemt Ruurd als primair relevante donutthema's klimaatverandering, goed wonen, betaalbare schone energie, werkgelegenheid, circulair bouwen en sterke wijken. Zo'n meervoudige waardecreatie bepaalt en versterkt de business case van oplossingen. Deelnemers merken in de discussie eveneens op dat waarde door meer dan geld wordt bepaald. Maar ook dat de transitie niet gratis is, zoals een deelnemer zei: "We moeten betalen voor een veilige toekomst. Een nieuwe keuken verdien je ook niet terug." Overigens zal zonder een transitie die energie waarschijnlijk ook duurder worden.

Realiteitscheck

Joop Oude Lohuis doet in zijn presentatie een soort 'realiteitscheck': hoe kunnen we daadwerkelijk de energietransitie in de implementatiefase realiseren en hoe kan de Donut benadering daarbij helpen? De doelen van het Klimaatakkoord moeten via de Regionale Energie Strategie en de Warmtevisies van de gemeenten worden omgezet in praktische uitvoeringsplannen. Joop geeft aan dat hiervoor niet alleen de vraag moet worden verminderd (isoleren) en het aanbod verduurzaamd (vernieuwbare energie), maar ook de energie-infrastructuur moet worden aangepakt. De transitiepaden voor deze drie paden hebben allen een eigen tempo en aanpak en lopen soms niet gelijk op. Alle alternatieven zijn duurder dan de huidige situatie, terwijl vereist is dat alles haalbaar en betaalbaar moet zijn. Hiervoor is een betere business case nodig dan wat nu voorhanden is, waaronder een hogere prijs van aardgas, een mandaat voor gemeenten om afdwingbare plannen te maken en tenslotte voldoende geld van de overheid om daadwerkelijk aan de slag te gaan. De conclusie is dat de energietransitie met name een grotere rol voor gemeenten vereist. Kijkend naar de ecologische buitengrenzen van de donut is klimaatverandering voor gemeenten momenteel de sterkste driver, omdat die in de doelen van het Klimaatakkoord zijn vertaald. Koppeling met sociale thema's aan de binnenkant van de donut kan de betrokkenheid van burgers en bedrijven versterken, samen met het aanpakken van sociaal-economische ongelijkheid in de wijken.

Koppelen aan wijkvernieuwing

Er volgt een interessante discussie tussen de sprekers en met de deelnemers aan de hand van vragen in de chat. Een terugkerend thema is de spanning tussen het focussen op een beperkt aantal (2-3) thema's van de donut ter bevordering van de effectiviteit aan de ene kant, versus het verbreden van de aanpak door koppeling met juist een groot

aantal maatschappelijke thema's. Ruurd suggereert dat de beste manier om hiermee om te gaan is om dit over te laten aan de lokaal betrokkenen in het participatieve proces. Laat hen aangeven welke thema's

voor hun wijk prioritair zijn om positieve transformatie te realiseren. Te veel top-down controle moet vermeden worden om ruimte te geven aan creativiteit, chaos en flexibiliteit. Verandernetwerken zijn belangrijk. De energietransitie kan ook bijdragen aan inkomen en werkgelegenheid, waarbij volgens een deelnemer niet alleen technici en installateurs, maar ook procesbegeleiders en opbouwwerkers nodig zijn. Het vraagt om een aanpak waarbij meerdere lokale problemen tegelijk worden aangepakt, een soort veelomvattende wijkvernieuwing 2.0.

Prikkels en beloningen

Er is veel latente energie om de energietransitie vorm te geven bij burgers en bedrijven. De uitdaging is om die om te zetten in daadwerkelijke actie. Maar veranderen is lastig. De meeste mensen verzetten zich daartegen. Voor een succesvolle wijkaanpak helpt het om 'aardgasvrij' voor bewoners aantrekkelijk te maken. Dat is nu nog onvoldoende het geval, onder meer omdat alle alternatieven binnen ons huidige systeem duurder zijn - de

werkelijke lange termijncosten blijven buiten beeld. Er zijn koplopers die zich daardoor niet laten tegenhouden en aan de slag gaan, maar daarmee heb je nog niet de grote groep mee. De ruimte van mensen om te veranderen wordt beperkt door het momenteel dominante systeem. Er dienen dus voldoende prikkels en beloningen te zijn. Top-down sturing moet niet vervangen worden door bottom-up actie (verticaal). In plaats daarvan is juist meer (horizontale) integratie en samenwerking nodig via netwerken.

Initiatieven verbinden

Als opvolging op deze sessie wordt voorgesteld om te werken aan meer verbinding tussen initiatieven zoals de Amsterdamse Donut Coalitie en andere gemeenten, die soms het concept wel kennen (zoals Utrecht) maar (nog) niet in de praktijk hebben gebracht. Een concreet aanknopingspunt is de donuteconomie te koppelen aan de ontwikkeling en uitvoering van Omgevingsvisies zoals momenteel al in sommige regio's wordt besproken. Een goed voorbeeld is de Brabantse Bagel. Wellicht een goed idee voor vervolgvactiteiten van de VVM en de organisaties vertegenwoordigd door de deelnemers van het congres. Volgend jaar kunnen we op het volgende klimaatcongres hopelijk vaststellen dat er lokaal concrete stappen gemaakt zijn waaraan de ideeën van deze sessie hebben bijgedragen.

Rob Swart en Richard Zwiers

